

RAAP-NOTITIE 676

Plangebied Hoogbraak
Gemeente Baarle-Nassau
Een archeologisch vooronderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Compositie 5 Stedenbouw B.V.

Titel: Plangebied Hoogbraak, gemeente Baarle-Nassau; een archeologisch vooronderzoek

Status: eindversie

Datum: april 2004

Auteur: drs. D. Demey

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2004\BADO\N0676-BADO.qxd

Projectcode: BADO

Projectleider: drs. D. Demey

Projectmedewerker: drs. H. Abechri

ARCHIS-waarnemingsnummer: 140000

Autorisatie: drs. W. de Baere

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2004

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Compositie 5 Stedenbouw B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 9 april 2004 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd ten behoeve van het plangebied Hoogbraak in de gemeente Baarle-Nassau. Doel van dit onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voorzover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het archeologisch vooronderzoek zijn in het plangebied geen (eenduidige) archeologische resten aangetroffen. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische waarden optreden. Derhalve worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Compositie 5 Stedenbouw B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 9 april 2004 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd ten behoeve van het plangebied Hoogbraak in de gemeente Baarle-Nassau. Het archeologisch onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied (0,4 ha) ligt direct ten westen van de bebouwde kom van Baarle-Nassau (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 500 van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 122.618/384.300. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als grasland. Voor het gebied geldt een hoge archeologische verwachting (zie § 2.2).

1.3 Onderzoeksofzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek. Eventueel waarderend onderzoek kan in een later stadium plaatsvinden.

Het archeologisch vooronderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achterin deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied maakt deel uit van het dekzandgebied van Noord-Brabant. Het dekzand vormt in het huidige landschap een vlakte, het zogenaamde dekzandplateau (Stiboka, 1981: code 4F5). Dit plateau is voornamelijk gevormd in de laatste ijstijd (het Weichselien, ca. 120.000-10.000 jaar geleden). Het klimaat was in deze periode droger en het landschap schaars begroeid. Hierdoor kon veel zand verplaatst worden door de wind en elders worden afgezet.

Grote delen van de dekzandgebieden werden vanaf de Late Middeleeuwen (na ca. 1.300 na Chr.) als bouwland geëxploiteerd door gemengde boerenbedrijven. De vruchtbaarheid van de akkers werd op peil gehouden door bemesting met voornamelijk potstalmest. Dit resulteerde in bouwlanden met een relatief dik cultuurdek (esdek).

Bodem

Bouwlanden met een relatief dik humeus cultuurdek of esdek, worden tot de zogenaamde hoge enkeerdgronden of essen gerekend. Volgens de bodemkaart (Stiboka, 1984, schaal 1:50.000) bestaat het plangebied uit hoge zwarte enkeerdgronden (code zEZ23, grondwatertrap VII).

De betekenis van essen voor archeologisch onderzoek is tweeledig. Enerzijds zijn vanwege de beschermende werking van het esdek archeologische sporen

uit de perioden van voor de Late Middeleeuwen in de regel goed geconserveerd. Anderzijds zijn archeologische vindplaatsen in gebieden met een esdek moeilijk op te sporen. Ze bevinden zich meestal buiten bereik van de ploeg, waardoor weinig tot geen archeologisch materiaal aan de oppervlakte komt. Om deze reden liggen ze als het ware verscholen in het huidige landschap.

Archeologie

Volgens de gegevens uit ARCHIS bevinden zich in het plangebied en de directe omgeving daarvan (straal van ca 500 meter) geen archeologische vindplaatsen. Ten zuidwesten van het plangebied (op ca. 1 to 1,5 km afstand) bevinden zich een archeologisch meldingsgebied (kasteel Bruheze, CMA-code 50G-003, monumentnummer 2117) en een te beschermen archeologisch monument (CMA-code 50G-008, monumentnummer 2118: resten van een versterkt huis uit de Late middeleeuwen).

Archeologische verwachting

Volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden geldt voor het plangebied een hoge kans op het aantreffen van archeologische waarden (IKAW; ROB, 2001). Een hoge kans op het aantreffen van archeologische waarden betekent volgens de IKAW dat verwacht wordt dat de relatieve dichtheid aan archeologische verschijnselen in een bepaald gebied groot is.

Op grond hiervan en op grond van de geo(morfo)logische situering van het plangebied, gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor nederzettingsterreinen uit de Bronstijd tot en met de Late Middeleeuwen. Het grondwaterregime ter hoogte van het plangebied (grondwatertrap VII), alsmede de vruchtbaarheid en bewerkbaarheid maakten dat de gronden met name geschikt zijn voor (prehistorische) akkerbouw. Uit opgravingen blijkt dat de nederzettingen uit die perioden zich in de directe omgeving van de akkerarealen bevonden.

Op basis van het aanwezige bodemtype wordt verwacht dat archeologische resten zich binnen circa 50 tot 70 cm -Mv bevinden (aan de basis van het esdek) en goed geconserveerd kunnen zijn (zie hierboven).

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn 6 boringen verricht in twee zuid-noord georiënteerde raaien (figuur 1 en bijlage 1). Er is geboord tot maximaal 1,1 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm. De boringen zijn beschreven onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal en verbrande leem). Er zijn geen monsters genomen. Het opgeboorde materiaal is gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,5 cm; het zeefresidu is met het blote oog geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In het plangebied is de aanwezigheid van een esdek vastgesteld. Het betreft een humeus donker bruingrijs gekleurd zandpakket met een dikte van 0,5 tot 0,55 m. Onder het esdek is een gelaagd, lemig zandpakket waargenomen. Verondersteld wordt dat dit pakket deel uitmaakt van de afzettingen van de Formatie van Twente. In boringen 1 en 2 is in dit dekzand het restant van een podzolprofiel waargenomen (de zogenaamde BC-horizont). In boringen 5 en 6 is direct onder het esdek nauwelijks verweerd moedermateriaal aangetroffen (de zogenaamde C-horizont). Ter hoogte van boringen 3 en 4 is diepgaande bodemverstoring waargenomen (respectievelijk tot 0,85 en 0,75 m -Mv).

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Er is geen aanleiding gevonden om de aanwezigheid van een archeologische vindplaats in het plangebied te vermoeden.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Ondanks de hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd tot en met de Late Middeleeuwen (zie § 2.2) zijn tijdens het archeologisch vooronderzoek geen aanwijzingen gevonden voor vindplaatsen in het plangebied.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van Noord-Brabant (dr. M. Meffert: Provinciehuis Noord-Brabant, Postbus 90151, 5200 MC 's Hertogenbosch; tel. 073 - 681 281 2).

Periode	Datering		
Nieuwe tijd	1500	-	heden
Late Middeleeuwen	1050	-	1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450 na Chr.
IJzertijd	800	-	12 voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800 voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Literatuur

- Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998.** *Handboek ROB-specificaties.* Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989.** *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters.* Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- ROB, 2001.** *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart.* Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).
- Stiboka, 1982.** *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 50, Tilburg.* Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stiboka, 1984.** *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 50 Oost, Tilburg.* Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001.** *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie.* Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

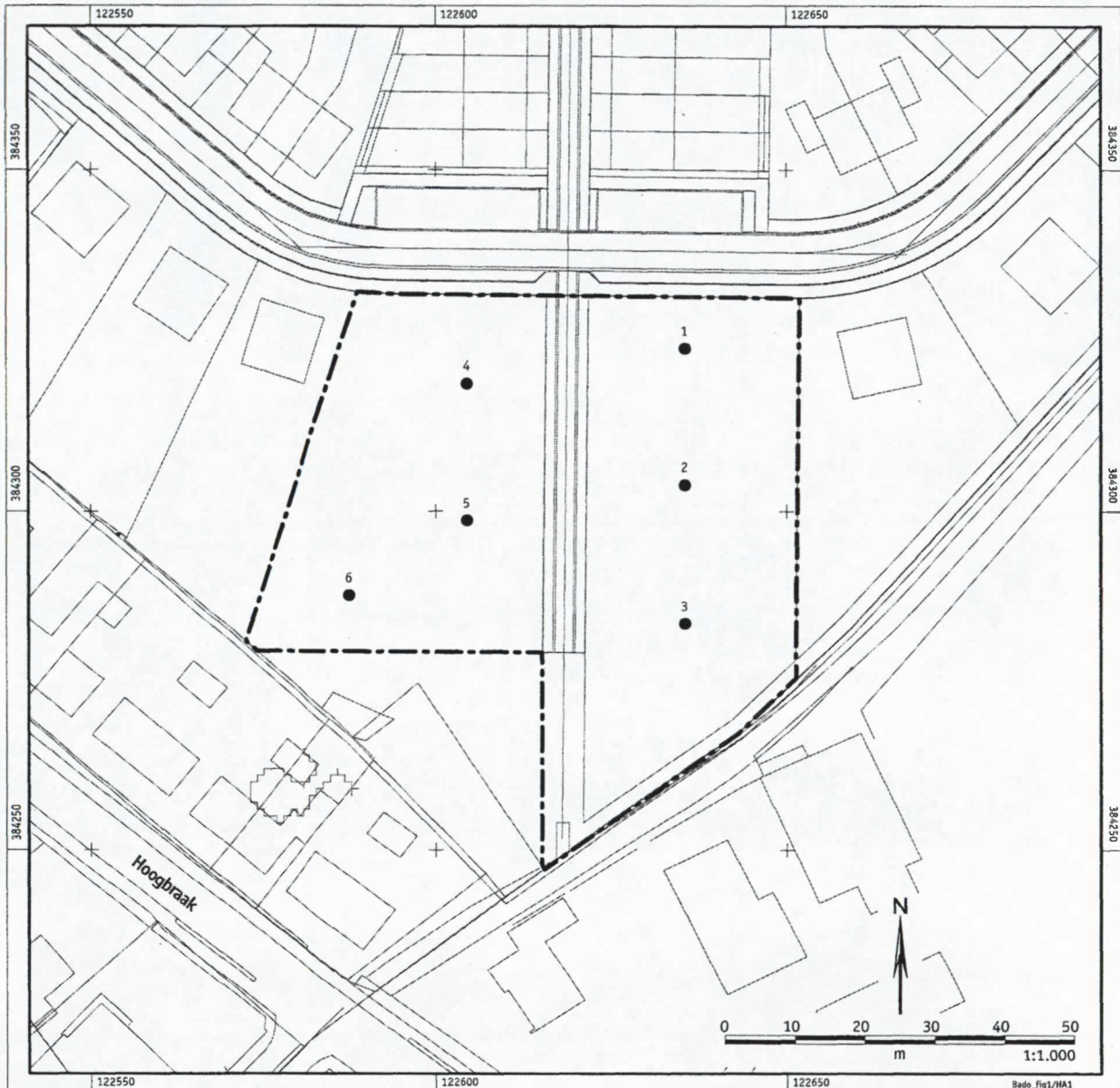
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
-Mv	beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

**Plangebied Hoogbraak
Gemeente Baarle-Nassau**

Boorpuntenkaart

legenda

- boring
- 4 boomnummer
- - - grens plangebied

RAAP
2004

Figuur 1. Boorpuntenkaart

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen

boring: BADO-1

Beschrijver: DD, datum: 22-4-2004, hoogte: 0,00, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Baarle-Nassau, opdrachtgever: Compositie 5 Stedenbouw B.V., uitvoerder: RAAP Zuid

0-20	Algemeen: kleur: donkergrijs Lithologie: zand, matig siltig, zwak humeus, matig fijn Bodemkundig: regelmatig geploegd/bewerkte A-horizont, interpretatie: bouwvoor
20-55	Algemeen: kleur: donkergrijsbruin Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn Bodemkundig: A-horizont bestaand uit opgebracht pakket, interpretatie: esdek
55-65	Algemeen: kleur: bruingrijs Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn, interpretatie: dekzand Litho-stratigrafie: interpretatie: Formatie van Twente (dekzand) Bodemkundig: BC-horizont
65-80	Algemeen: kleur: lichtbruin Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn, interpretatie: dekzand Litho-stratigrafie: interpretatie: Formatie van Twente (dekzand) Bodemkundig: C-horizont

boring: BADO-2

Beschrijver: DD, datum: 22-4-2004, hoogte: 0,00, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Baarle-Nassau, opdrachtgever: Compositie 5 Stedenbouw B.V., uitvoerder: RAAP Zuid

0-20	Algemeen: kleur: donkergrijs Lithologie: zand, matig siltig, zwak humeus, matig fijn Bodemkundig: regelmatig geploegd/bewerkte A-horizont, interpretatie: bouwvoor
20-50	Algemeen: kleur: donkergrijsbruin Lithologie: zand, matig siltig, zwak humeus, matig fijn Bodemkundig: A-horizont bestaand uit opgebracht pakket, interpretatie: esdek
50-65	Algemeen: kleur: bruingrijs Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn, interpretatie: dekzand Litho-stratigrafie: interpretatie: Formatie van Twente (dekzand) Bodemkundig: BC-horizont
65-70	Algemeen: kleur: lichtbruin Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn, interpretatie: dekzand Litho-stratigrafie: interpretatie: Formatie van Twente (dekzand) Bodemkundig: C-horizont

boring: BADO-3

Beschrijver: DD, datum: 22-4-2004, hoogte: 0,00, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Baarle-Nassau, opdrachtgever: Compositie 5 Stedenbouw B.V., uitvoerder: RAAP Zuid

0-85	Algemeen: kleur: donkerbruingrijs Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn Bodemkundig: interpretatie: verstoord
85-105	Algemeen: kleur: lichtbruin Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn, interpretatie: dekzand Litho-stratigrafie: interpretatie: Formatie van Twente (dekzand) Bodemkundig: C-horizont

boring: BADO-4

Beschrijver: DD, *datum:* 22-4-2004, *hoogte:* 0,00, *boortype:* Edelman-15 cm, *doel boring:* archeologie - kartering, *landgebruik:* grasland, *provincie:* Noord-Brabant, *gemeente:* Baarle-Nassau, *opdrachtgever:* Compositie 5 Stedenbouw B.V., *uitvoerder:* RAAP Zuid

0-75	Algemeen: <i>kleur:</i> donkergrijs Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn Bodemkundig: <i>interpretatie:</i> verstoord
75-110	Algemeen: <i>kleur:</i> lichtbruin Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn, <i>interpretatie:</i> dekzand Litho-stratigrafie: <i>interpretatie:</i> Formatie van Twente (dekzand) Bodemkundig: C-horizont

boring: BADO-5

Beschrijver: DD, *datum:* 22-4-2004, *hoogte:* 0,00, *boortype:* Edelman-15 cm, *doel boring:* archeologie - kartering, *landgebruik:* grasland, *provincie:* Noord-Brabant, *gemeente:* Baarle-Nassau, *opdrachtgever:* Compositie 5 Stedenbouw B.V., *uitvoerder:* RAAP Zuid

0-20	Algemeen: <i>kleur:</i> donkerbruingrijs Lithologie: zand, matig siltig, zwak humeus, matig fijn Bodemkundig: regelmatig geploegd/bewerkte A-horizont, <i>interpretatie:</i> bouwvoor
20-55	Algemeen: <i>kleur:</i> donkergrijsbruin Lithologie: zand, matig siltig, zwak humeus, matig fijn Bodemkundig: A-horizont bestaand uit opgebracht pakket, <i>interpretatie:</i> esdek
55-110	Algemeen: <i>kleur:</i> lichtbruin Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn, <i>interpretatie:</i> dekzand Litho-stratigrafie: <i>interpretatie:</i> Formatie van Twente (dekzand) Bodemkundig: C-horizont

boring: BADO-6

Beschrijver: DD, *datum:* 22-4-2004, *hoogte:* 0,00, *boortype:* Edelman-15 cm, *doel boring:* archeologie - kartering, *landgebruik:* grasland, *provincie:* Noord-Brabant, *gemeente:* Baarle-Nassau, *opdrachtgever:* Compositie 5 Stedenbouw B.V., *uitvoerder:* RAAP Zuid

0-40	Algemeen: <i>kleur:</i> donkerbruingrijs Lithologie: zand, matig siltig, zwak humeus, matig fijn Bodemkundig: regelmatig geploegd/bewerkte A-horizont, <i>interpretatie:</i> bouwvoor
40-50	Algemeen: <i>kleur:</i> donkergrijsbruin Lithologie: zand, matig siltig, zwak humeus, matig fijn Bodemkundig: A-horizont bestaand uit opgebracht pakket, <i>interpretatie:</i> esdek
50-110	Algemeen: <i>kleur:</i> lichtbruin Lithologie: zand, matig siltig, matig fijn, <i>interpretatie:</i> dekzand Litho-stratigrafie: <i>interpretatie:</i> Formatie van Twente (dekzand) Bodemkundig: C-horizont